

ks. bp prof. dr hab. Henryk Wejman
Instytut Nauk Teologicznych Wydziału Teologicznego US
Szczecin

RECENZJA

rozprawy doktorskiej ks. mgr lic. Jerzego Biernata:
***Sylwetka duchowa sługi bożego bpa Stanisława Smoleńskiego jako teologa
duchowości i duszpasterza***
napisanej pod kierunkiem ks. prof. dr hab. Jana Machniaka
na Wydziale Teologicznym UPJPII w Krakowie

Zauważalne we współczesnej rzeczywistości przekonanie o samowystarczalności człowieka przy jednoczesnym osłabieniu z jego strony otwartości na miłosierne udzielanie się Boga uzasadnia potrzebę zwrócenia uwagi na wartość życia duchowego osób, którym przyświecała miłość do Boga i bliźniego. Aby człowiek mógł właściwie rozwijać się duchowo, potrzebuje wsparcia kierownika duchowego. Ta sprawa stała się przedmiotem zainteresowania ks. mgr lic. Jerzego Biernata w rozprawie: *Sylwetka duchowa sługi bożego bpa Stanisława Smoleńskiego jako teologa duchowości i duszpasterza*. Owa rozprawa zostanie poddana ocenie w trzech aspektach: metodologicznym, merytorycznym i formalnym.

1. Metodologiczna wartość rozprawy

Dysertacja, która składa się z bibliografii, wstępu, pięciu rozdziałów i zakończenia, w sposób logiczny ukazuje proces postępowania badawczego. We wstępie zostały zawarte istotne dla efektywności badań elementy, a mianowicie: wyraźnie zarysowany zakres literatury źródłowej, jasno określony cel i trafnie sformułowana metoda (s. 19-20). Oprócz wyżej wskazanych elementów wstęp zawiera również uzasadnienie oryginalności podjętego w rozprawie problemu. Przytaczając podstawowe opracowania na temat życia i działalności sługi Bożego bp Stanisława Smoleńskiego, Doktorant starał się pokazać oryginalność własnego ujęcia. Tkwi ono w odślonięciu duchowej sylwetki bp Stanisława Smoleńskiego jako teologa duchowości i duszpasterza. Choć uzasadnienie oryginalności ujęcia kwestii nie jest obszerne, to jednak wystarczające (s. 19). Na uwagę zasługuje staranność w stosowaniu metody analityczno-syntetycznej. Staranność ta ujawnia się tak we wnikliwości analiz materiału źródłowego, jak i w konsekwencji ich przedstawiania w poszczególnych paragrafach według pewnego schematu: zapowiedź problematyki, właściwy *corpus* analiz, syntetyczne podsumowanie. Trzeba tutaj zauważyć, że Doktorant podszedł do źródłowych tekstów z obiektywnym dystansem, wydobywając z nich treści ważne w aspekcie postawionego w rozprawie celu. To nadaje rozprawie naukowego charakteru. Całości dopełnia metodologicznie poprawnie zredagowane zakończenie, w którym Doktorant nie tylko sformułował zasadne wyniki badań, ale także zasugerował perspektywy dalszych poszukiwań w tej materii. Na uwagę zasługuje również dobrze sporządzona bibliografia, która w całości liczy 165 pozycji, w tym 92 pozycje źródłowe, a pozostałe, to dokumenty Nauczycielskiego Urzędu Kościoła (9 pozycji), opracowania (21 pozycji), literatura w postaci świadectw (18 pozycji) i literatura uzupełniająca (25 pozycji).

Drobnym uchybieniem w aspekcie metodologicznym rozprawy jest sprowadzenie refleksji w rozdziale drugim w punkcie 3.5 dotyczącym formacji sumienia tylko do jednej kwestii, a mianowicie sakramentu pokuty. Na tle całej struktury pracy, w której Doktorant poszczególne kwestie szeroko przedstawił i metodologicznie ujął, a z drugiej strony, mając na względzie zasady metodologii, gdzie podjęcie jednego zagadnienia w danym

aspekcie pociąga za sobą wskazanie następnego, nie rozszerzenie tego punktu rozprawy wskazuje na niekonsekwencję (por. s. 3 i s. 71-74). Z punktu metodologii wskazane byłoby wprowadzenie następnego podpunktu (3.5.2).

Oceniając pracę od strony metodycznej, należy stwierdzić, że Doktorant wykazał się pracowitością w poszukiwaniach materiału dla refleksji naukowej, cierpliwością w jego systematyzowaniu i wnikliwością w jego analizowaniu.

2. Merytoryczna wartość rozprawy

W warstwie merytorycznej rozprawa zawiera wiele cennych refleksji. Wydobywa z materiału źródłowego, wspartego literaturą przedmiotu, kwestie ważne dla ukazania doniosłości postawy duchowej ks. bp Stanisława Smoleńskiego i wartości jego nauczania w aspekcie teologii duchowości i duszpasterskiego oddziaływania.

Pierwszym osiągnięciem rozprawy, podnoszącym jej walory merytoryczne, są rozważania dotyczące kontekstu rodzinno-społecznego rozwoju duchowego ks. bp Stanisława Smoleńskiego (s. 21-45). Doniosłość oceny tej części rozprawy wynika z tego, że odsłania ona wpływ życia rodziców i prowadzonej przez nich formacji na duchowość przyszłego ks. bp Stanisława Smoleńskiego. Doktorant był w stanie w oparciu o dane źródłowe określić stopień oddziaływania klimatu rodzinnego, tworzonego przez rodziców, na przyszłe postępowanie ich dzieci, w tym Stanisława Smoleńskiego. Najdobitniejszym tego potwierdzeniem jest, przywołane przez bp Smoleńskiego w jego *Wspomnieniach*, świadectwo jego siostry Anny, która wyznała, a co Doktorant przywołał w rozprawie, że: *najsilniejszy wpływ na moją osobowość i konkretne ujęcie moich ideałów życiowych zawdzięczam osobie mojego ojca. Zaważyło tu przede wszystkim harmonijne pogodzenie pewnego zespołu cech: 1. Połączenie wysokiego wykształcenia z głęboką i żywą wiarą praktykującego katolika, 2. Trzymanie się wysokiego poziomu zasad moralnych przy równoczesnej prostocie i naturalności wprowadzania ich w życie, 3. Poważne traktowanie życia przy równoczesnej pogodzie i poczuciu humoru* (s. 37-38). W dobie krytykowania wartości życia rodzinnego, której ulega współczesny człowiek przywołanie przez Doktoranta przykładu życia rodziny Smoleńskich stanowi nie tylko cenną wartość dla właściwego procesu realizacji przez rodzinę swoich zadań poprzez osobisty dialog miłości z Bogiem i wzajemne poszanowanie siebie, ale także stawia Autora w pozycji obrońcy niezmiennych wartości, co do roli rodziny w rozwoju człowieka.

Następną kwestią rozprawy, która podnosi jej walory merytoryczne, to ukazanie spojrzenia ks. bp Stanisława Smoleńskiego na naturę życia konsekrowanego i jego wartość w życiu Kościoła (s. 46-82). W oparciu o analizę danych źródłowych Doktorant potrafił z jednej strony zaprezentować ks. bp St. Smoleńskiego koncepcję życia konsekrowanego, a z drugiej ukazać jego rolę w misji Kościoła. W efekcie tych analiz pokazał, że ks. bp St. Smoleński życie konsekrowane postrzegał jako ciągłe dążenie osoby do jak najgłębszego zjednoczenia się z Jezusem przez realizację rad ewangelicznych czystości, ubóstwa i posłuszeństwa. Takie życie osób konsekrowanych jednoznacznie odsłania jego wartość, która zawiera się w ukazywaniu przez nie perspektywy życia wiecznego w miłości z Bogiem.

Kolejną zdobyczą rozprawy, podkreślającą jej walory merytoryczne, to rozważania nad wartością ascezy w procesie duchowego rozwoju osób konsekrowanych i ludzi świeckich. Na bazie analizy danych źródłowych Doktorant przybliżył koncepcję ascezy lansowanej przez ks. bp St. Smoleńskiego. Według niego – jak podkreśla Doktorant – istota ascezy polega na treningu moralno-duchowym człowieka realizowanym w ramach stanu życia. Z tego tytułu inaczej będą uprawiać ascezę osoby konsekrowane, a inaczej osoby świeckie. Dla osób konsekrowanych płaszczyzną realizacji przez nie ascezy jest wspólnota zakonna. To w niej osoby te mają realizować swoje powołanie do świętości na drodze wierności modlitwie, sumiennego wykonywania zadań zakonnych z motywu miłości do Chrystusa i wiernego zachowania rad ewangelicznych (s. 83-126). Zaś dla

osób świeckich przestrzenią realizacji przez nie ascezy staje się świat. To w nim mają się uświęcać poprzez sumienną realizację zadań rodzinnych, społecznych, zawodowych i apostołskich (s. 127-141). W efekcie analiz danych źródłowych Doktorant wyraźnie wskazał na potrzebę ascezy w rozwoju życia duchowego tak osób konsekrowanych, jak i ludzi świeckich.

Jeszcze innym osiągnięciem rozprawy, podnoszącym jej walory merytoryczne, jest ukazanie przez Doktoranta osoby ks. bp St. Smoleńskiego jako wybitnego znawcy dróg prowadzących do poznania i zjednoczenia się człowieka z Bogiem na przykładzie duchowości świętych i błogosławionych, szczególnie z kręgu ziemi krakowskiej, takich jak: św. Faustyna Kowalska, błogosławiona matka Zofia Czeska, św. brat Albert Chmielowski, bł. siostra Bernardyna Jabłońska, czy św. Józef Sebastian Pelczar (s. 142-181). Doniosłość refleksji Doktoranta w tej materii ujawnia się w podwójnym wymiarze. Z jednej strony odsłania ona wnikliwość naukową ks. bp St. Smoleńskiego w zakresie mistyki i hagiografii, a z drugiej refleksja ta wpisuje się w nurt budzenia wśród ludzi doby obecnej świadomości dostrzegania przykładów osób świętych w kształtowaniu z ich strony własnego człowieczeństwa i wzrastania w więzi z Bogiem, aż do szczytów świętości.

I wreszcie ostatnia zdobycz rozprawy, to refleksja nad posługą ks. bp St. Smoleńskiego jako kierownika duchowego osób konsekrowanych i świeckich (s. 182-198). Osiągnięciem refleksji Doktoranta w tym względzie było nie tyle zaprezentowanie sposobu prowadzenia przez ks. bp St. Smoleńskiego kierownictwa duchowego osób, ile podkreślenie jego wartości w urzeczywistnianiu przez osobę kierowaną powołania do wspólnoty miłości z Chrystusem, czyli jej wzrastania w świętości. Na bazie przeprowadzonych analiz materiału źródłowego Doktorant doszedł do zasadniczego wniosku, że kierownictwo duchowe stanowi istotny środek w procesie duchowego rozwoju człowieka. Im częściej i z coraz większą intensywnością człowiek będzie z niego korzystał, tym ma większą szansę na pogłębienie swojej duchowości, której istotą jest więź miłości z Chrystusem. Świadczenia osób o posłudze ks. bp St. Smoleńskiego jako kierownika duchowego, jakie Doktorant w rozprawie przytoczył, jednoznacznie potwierdzają potrzebę i wartość kierownictwa duchowego w życiu człowieka.

Mimo wskazanych powyżej osiągnięć rozprawy, jej analiza pobudza do postawienia pytań, które nasunęły się w trakcie jej studiowania. Na s. 40 czytamy: *Warto zauważyć, że ksiądz bp Smoleński był aktywnym członkiem Komisji Episkopatu do spraw duszpasterstwa rodzin, Komisji do spraw duchowieństwa oraz Komisji zajmującej się powołaniami duchownych, której przewodniczył w latach 1975-1982. Jak należy rozumieć to sformułowanie, dotyczące pracy ks. bp S. Smoleńskiego ds. powołań duchownych?. Co Doktorant miał na myśli, czy chodzi o powołania duchowne, czy o duchownych, którzy mają jeszcze jakieś powołania? Z kolei na s. 55 Doktorant zapisał zdanie: *Zachęta Jezusa, aby pójść za Nim, odnosi się do każdego chrześcijanina, ale w wyjątkowy sposób jest kierowana do tych, którzy pragną iść za Chrystusem dziewiczym, ubogim i posłusznym, aby w Jego życiu uczestniczyć. Z tej racji nie sposób nie postawić pytania, na czym polega i w czym się wyraża ten wyjątkowy sposób kierowania przez Chrystusa zachęty do pójścia za Nim. A przy tej okazji, trzeba zapytać o relację konsekracji zakonnej do konsekracji chrzcielnej? Natomiast na s. 60 mamy zapis: *Ludzie są urzeczeni tym, co widzą i co ze świata do nich dochodzi. Wszelkie wiadomości dostarczane przez mass media bezkrytycznie przyjmują. Kreują często fałszywą rzeczywistość, spychając jednocześnie Pana Boga do „zaświatów”. Jak człowiek może zepchnąć Pana Boga? Myślę, że to jest niezręczne sformułowanie.***

Powyższe zapytania nie umniejszają wartości rozprawy. Jej merytoryczna strona jest poprawna. Wyszczególnione wyżej kwestie, mimo zgłoszonych zapytań, pozwalają na wystawienie jej wysokiej oceny.

3. Formalna wartość rozprawy

Rozprawa ks. mgr lic. Jerzego Biernata jest poprawna również od strony formalnej. Jej język jest komunikatywny, a sam wydruk został przygotowany starannie.


Pewne korekty byłyby jednak potrzebne w tekście. Bowiem występują w nim błędy w interpunkcji dotyczące, np. stawiania w nieodpowiednim miejscu przecinków, lub ich nie stawiania (s. 19. 21. 36. 39. 42. 43. 47. 48. 49. 53. 57. itd.), albo tzw. literówek (np. s. 43, itd.), czy też w powtarzaniu zapisów w przypisach (np. na s. 53 - w kolejnych przypisach, następujących po sobie, można było zastosować tylko przypis *tamże* bez określania strony). Można też zauważyć brak konsekwencji w wyjaśnianiu stosowania skrótów (np. na s. 12 w bibliografii Doktorant wyjaśnił skrót dotyczący Archiwum Prezentek, podając zapis AP, a w przypisach [np. na s. 22 przypis 2 - użył skrótu PAU, lub też na s. 24 przypis 5 - zastosował skrót PWN], nie podając ich wyjaśnienia). W tej sytuacji wskazanym byłoby wprowadzenie w rozprawie działu: *wykaz skrótów*. To rozwiązałoby jakiegokolwiek wątpliwości, co do zastosowanych w pracy skrótów (nawet tych najbardziej podstawowych, jak: dz. cyt.).

Mimo tych uchybień, które wynikają raczej z niedopatrzenia niż świadomego działania, rozprawa pod względem formalnym nie budzi zastrzeżeń.

4. Wniosek końcowy

Dokonana recenzja rozprawy doktorskiej ks. mgr lic. Jerzego Biernata upoważnia do wyrażenia zasadnego uznania dla jego naukowo-teologicznych kwalifikacji. Doktorant wykazał się znajomością literatury przedmiotu, umiejętnością jej interpretacji i ukazania własnych wyników badań na tle cytowanej literatury. Przedstawił precyzyjnie sformułowany projekt badań, spełniający kryteria metodologicznej poprawności, a następnie z sumiennością go przeprowadził. W ocenie i interpretacji wyników badań Doktorant wykazał się naukową bezstronnością.

Z przekonaniem stwierdzam, że rozprawa doktorska ks. mgr lic. Jerzego Biernata spełnia wymagania stawiane przez *Ustawę o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki* (art. 13, ust. 1). Dlatego występuję z wnioskiem do Rady Naukowej Wydziału Teologicznego UPJPII w Krakowie o dopuszczenie ks. mgr lic. Jerzego Biernata do dalszych etapów przewodu doktorskiego.


ks. bp prof. dr hab. Henryk Wejman

Szczecin, 31 lipca 2023